

Azərbaycan turizm sektorunun böyük inkişaf perspektivləri

1999-cu ildə "Turizm haqqında" qanunun qəbul edilməsi, "Azərbaycan Respublikasında 2002-2005-ci illərdə turizmin inkişafına dair Dövlət Proqramı"nın həyata keçirilməsi nəticəsində bu sahədə nəzərəçarpacaq nəticələr əldə edilib, ölkəmizin turizm sektorunun beynəlxalq turizm bazarına integrasiyanın əsası qoyulub. Son illərdə ölkəmizin sürətli sosial-iqtisadi tərəqqisi bu sahədə yeni imkanlar yaradıb.

Müxtəlif turizm istiqamətləri üzrə infrastrukturun yenilənməsi xarici turistlərin respublikamıza maraşını artırmaqla yanaşı, həm də ölkədə yeni iş yerlərinin açılması deməkdir. Təkəcə Qusarda inşa edilən "Şahdağ" Qiş-Yay İdman-Turizm Kompleksində 5 minədək insan işlə təmin olunub.

Ölkəmizdə turizmin əksər növlerinin, o cümlədən, müalicə-sağlamlıq, ekoloji, mədəni, sosial, kommersiya, idman, dini və s. növlerinin inkişafı üçün imkanlar mövcuddur. Inkişaf edən turizm növleri içərisində birinci yeri çimərlik turizmi tutur. Xəzər sahiliinin 825 km-i Azərbaycanın payına düşür. Bu, böyük potensialdır. Son illər bu sahədə çoxlu işlər görüllər. Xəzərsahili zonalarda, xüsusən Nabran ərazisində çimərlik turizmi ilə bağlı çoxlu turizm-istirahət mərkəzləri yaradılıb.

Respublikamızda turizmin inkişaf edən növlerindən biri də mədəni turizmdir. Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi turizmin bu növünün inkişafı üçün son illər çox işlər görür. Mədəni turizm çimərlik turizmi kimi mövsümdən asılı deyil. Azərbaycan ərazisində 6 min-dən çox tarix-mədəniyyət abidəsi qorunub saxlanılır. Bu baxımdan incəsənetimiz, muğamımız, abidələrimiz bu turizm istiqamətinin inkişafı üçün böyük potensialdır. İpək yolu marşrutu ilə Azərbaycana gələn əcnəbi turistlər, ilk növbədə, mədəniyyətimizlə, tarixi yer və abidələrimizlə tanış olmaq üçün gəlirlər.

Böyük perspektivlər vəd edən turizm növlerindən biri də kənd turizmidir. Yerli bələdiyyələrin də öz yerlərində intensiv şəkildə bu işə qoşulmasını vacib hesab edirəm. Bələdiyyələr öz ərazilərində

kiçik hotellər, qonaq evləri təkmiklə, kənd turizminin atributlarını formalasdırmaqla daha böyük gəlir əldə edə bilərlər. Perspektivli turizm növləri sırasında xüsusi yer tutan ekoturizm Azərbaycanda ötən əsrin 80-ci illərində gündəmə gəlib.

2010-cu ilin Azərbaycanda "Ekologiya ili" elan olunduğunu nəzərə alsaq, ekoturizmin inkişafına xüsusi diqqət verilmişdir. Ölkəmizdə turizmin inkişafı ilə bağlı vergi güzəştlərinin də edilmesi lazımdır. Bu səbəbdən Vergilər Nazirliyinin də bu məsələdə iştirakı zəruridir. Turizm üzrə inkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsi də bunu deməyə əsas verir. Maneələr aradan qaldırılmışdır ki, həvəsi olanlar bu işə qoşula bilsinlər.

Müxtəlif müalicəvi kurortlar bize sağlamlıq turizmini də geniş inkişaf etdirməyə imkan verir. Naftalan nefti kimi dünyada tayibərabəri olmayan müalicəvi palçıq, mineral bulaqlarımız turizmin bu növünün inkişafı üçün potensialdır. Sadəcə, kurort zonalarında dünya standartlarına cavab verən hotellərin tikilməsi də ehtiyac var. Bundan əlavə, avto-mototurizm, ekstremal, dağ, atçılıq, rekreasiya-istirahət turizmini inkişaf etdirmək olar. Hətta Xəzər dənizi imkan verir ki, ölkəmizdə sualtı - dainq turizmi inkişaf etsin.

Sağlamlıq turizmi dünyada son illərdə sürətli inkişaf edən bir sektor olaraq çox önəmli bir turizm növünə çevrilib. İnsanlar bu gün sağlamlıqla bağlı problemlərinin həlli zamanı ən yaxşı seçimə üstünlük verməyə çalışırlar. Müalicə meqsədilə şəhərlərarası və ölkələrarası reallaşan səyahətlər sağlamlıq turizmi adlanır.

Azərbaycanda müalicə-sağlamlıq turizminin inkişafı üçün təbii ehtiyatlar baxımdan hər şey var. Naftalanın müalicəvi nefti, Naxçıvanın duz mağaraları, Abşeron göllərinin müalicəvi palçıq və suları, Lənkəranın, Gədəbəyin mineral suları... Amma əfsuslar olsun ki, ölkə sakinlərinin böyük əksəriyyəti təbətin nemətlərindən istədiyi kimi faydalana bilmir. Çünkü müalicə-sağlamlıq turizmi digər turizm növlərinə nisbətən zəif inkişaf edib, potensialın heç 5 faizi istifadə edilmir. Halbuki yarımadası iqlimine görə subtropik iqlimə çox yaxındır. Burada is-

rizmi sahəsində dövriyyənin həcmi təxminən 80 milyard dollar olub. 2012-ci ildə bu rəqəm 100 milyard dollara çatıb.

Sağlamlıq turizmindən ən böyük pay alan ölkələrin başında Singapur, Hindistan, Tayland, Malayziya kimi Uzaq Şərqi ölkələri gelir. Azərbaycanın bir çox hidromineral ehtiyatları vardır ki, bu da sanatoriya-kurort işinin inkişafı üçün əhəmiyyətlidir. Eyni zamanda burada rekreatiya və turizm xidməti üçün də çox əlverişli şərait vardır. Respublikanın landşaft-iqlim xüsusiyyətləri kurort-turizm təsərrüfatını inkişaf etdirməyə imkan verir. Ərazi geniş miqyasda quru subtropik iqlime malik olduğu üçün insan səhəhənə müsbət təsir göstərir, yüksəkdağ və tundra landşaftına malik olması isə qış idman növlərinin yaradılmasına geniş imkanlar açır. Mineral suların, müalicə nefi və palçığının olması kurort yerlərinin əhəmiyyətini artırmaqla yanaşı, onların il boyu fəaliyyət göstərməsinə şərait yaradır. Bu xidmət sahəsi çox gəncdir. Bu gün respublika ərazisində Azərbaycanda 27 minə qədər yeri olan 132 sanatoriya və istirahət məsəssisələri və 4 mine yaxın yeri olan 10 turist bazası yaradılıb. Sağlamlıq ocaqlarında ildə orta hesabla 600 mindən artıq adam müalicə oluna bilər. Azərbaycanın kurort ehtiyatları burada müalicə olunan və istirahət edənlərin sayını 2 milyona qədər artırmağa imkan verir. Bu baxımdan Xəzərsahili zonanın əhəmiyyəti dəha böyükdür. Bu zonanın çox böyük üstünlükleri var. Məsələn, Abşeron-Nabran sahilində günəşli havalar Soçi-Suxumi rayonlarından 1,5 dəfə çoxdur. Xəzər sahilinin Nabran-Yalama, Giləzi-Zarat, Abşeron, Lənkəran-Astara çimərliklərinin yaxınlığında karbonhidrogenli mineral sular vardır. Bunlar sahil zonalarında rekreatiya obyektlərinin bütün il boyu fəaliyyət göstərməsi üçün şərait yaradır.

Abşeron yarımadası kurortlar qrupu rayonu respublikamızda məşhur kurort guşəsidir. Təxminən 53 kilometr dənizin içərisinə doğru irəliləyən bu yarımada çimərliklərlə əhatələnib. Abşeron yarımadası iqlimine görə subtropik iqlimə çox yaxındır. Burada is-

ti yay, günəşli payız, müləyim qış keçir, yazı nisbətən qısa olur. Abşeron təkcə qumlu sahil və dənizlə xarakterizə edilmir, burada həm də çoxlu şəfa bulaqları qaynayır. Bele ki, Suraxani, Sabunçu və Şix burnunda çıxan və tərkibi yod, brom və böyük müalicə təsiri gücüne malik çoxlu başqa maddələrlə zəngin mineral sular həm də böyük müalicə əhəmiyyətinə malikdir. Təessüf ki, ərazi-dəki palçıq vulkanlarının müalicə palçıqları balneoloqlar və kurortoloqlar tərəfindən lazımlıq olunmayıb.

Abşeronun bir neçə çeşidli kurort imkanları vardır. Bunlara metan və kükürdülu oksigen suları, mineral palçıq, mineral göller, çimərliklər, dənizkənarı iqlim stansiyaları daxildir. Yarımada böyük sayıda metan və kükürdülu mineral sular vardır. Zığ qəsəbəsində və Şixda mineral suların xüsusiyyətli əhəmiyyət daşıyır. Masazır kəndində yerləşən Böyük Şor və Masazır gölləri tükənməz qiyaməli müalicəvi palçıq mənbəyi sayılır. Lənkəran-Astara bölgəsində əsasən Masallı kurort təsərrüfatı ilə seçilir. İstisu Məsallıının möcüzəli guşəsidir. Burada fəaliyyət göstərən İstisu "Fatiyeyi-Zəhra" Şəfa Sanatoriysi Məsallı şəhərindən 13 kilometr aralıda, dəniz səviyyəsindən 1650 metr yüksəklikdə qərar tutmuş Dəmbəlov dağının döşündə, Vileş çayının sahilində yerləşir. Tərkibində hidrogen-sulfid, natrium-xlor kalsium, maqnezium-hidrokarbonat və hər litrində 30 milliqram yod var. Yerin çox dərin qatlarından 60 dərəcədən də yuxarı isti su çıxır. Su bir çox xəstəlikləri sağaldır, hətta qədimdə yerli sakinlər bu suya min bir dərin dərmanı olan möcüzə kimi baxıblar.

Qeyd edək ki, respublika ərazisində fəaliyyət göstərən özəl sanatoriyalarda bir sıra turizm xidmətləri göstərilər də, qiymət münasib deyil. Məsələn, Qəbələdəki özəl müalicə müəssisəsində bir günlük seans 40 manatdan başlayır. Sözsüz ki, bu məbləğ orta təbəqə üçün çox bahadır. Ümumiyyətlə, turizm ele sahədir ki, xidmət və qiymətlər müştəri qazanmağa xidmət etməlidir. Qeyd edək ki, müalicə turizmində qonaqlara təkcə müayinə - müa-

lice xidmətləri deyil, həm də kompleks turizm xidmətləri də göstəriləlidir. Mütəxəssislərin bildirdiyinə görə, bu gün Naftalan nefti Azərbaycandan Çexiya, Xorvatiya və Ukraynaya aparılır.

19 xəstəliyin dərmanı olan Naftalan neftinin mənbədə göstərdiyi təsir üçqat böyükdür. Çünkü məhsul daşınandan 5-6 saat sonra keyfiyyəti dəyişir, təsiri mənbədəki kimi yüksək olmur. Gədəbəyin mineral suları Şimali Qafqaz bölgəsində də var. Amma kompleks turizm xidmətləri göstəriləməyindən oradakı mineral sulardan istifadə edənlərin sayı olduqca azdır.

Naxçıvanda böyrək daşlarının müalicəsi üçün sular var. Bu suyun dörd növ böyrək daşını salması elmi cəhətdən təsdiqini tapıb. Xarici ölkələrin heç birində bəle tərkibdə mineral su yoxdur. Azərbaycandakı radonlu və kükürdülu suların analoqunu xarici ölkələrdə az-az tapmaq mümkündür. Daxili organların müalicəsində möcüzəli rolə malik olan dəmirli sular haqqında da eyni fikirlər söyləmək mümkündür. Dəmirli sular qaraciyərin dərmanıdır. Mədə-bağırsaq xəstəliklərinin müalicəsində, iltihab yaradıcı amillərin aradan qaldırılmasında karbonlu suların istifadə etmək olar. Özü də bu suların təkəfər mədətində deyil, həm də bərpa dövründə də istifadə etmək mümkündür.

Qeyd edək ki, 2009-2018-ci illər üçün Azərbaycanda kurortların inkişafı üzrə Dövlət Proqramı təsdiq edilsə də, mütəxəssislərin bildirdiyinə görə, sənəddə təessüfləndirici məqamlar da var. Bele ki, layihəni hazırlanıyan kurort işini turizmdən ayrı götürüblər. Dünya təcrübəsi isə göstərir ki, kurort və turizm bir-biri ilə bağlı sahələrdir.

Ümumiyyətlə, 2002-ci ildən indiye qədər Azərbaycanda məhəmməd sənədli kreditlər verilməlidir. Bundan başqa, müalicə turizminə sərməyə qoyub gəlir götürmək yollarını öyrənmək üçün marketing tədqiqatına ehtiyac var. İlk inmərələdə model olaraq kompleks xidmətlər göstərən sanatoriyanın yaradılması qəçilməzdir. Səhiyyə, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi nazirliyinin nəzdindəki bərpa müəssisələrinin özəlləşdirilməməsi məqsədə uyğun olardı. Əksər xarici dövlətlərdə də əhalinin sosial təminatının təmin edilməsi baxımdan həmin müəssisələr dövlətlərinə qalır. Lakin digərləri kütəviliyi və rentabelliyyini təmin etmək üçün özəlləşdirilməlidir.

"Naftalan", yaxud "Duzdağ"ı bir brend şəklinə salıb bütün dünya-

ya çatdırmaq olar. Biz bəzən özümüzü başqa ölkələr dəniz turizmi ilə müqayisə edirik. Ancaq bu gün ölkəmizdə müalicə turizminin inkişaf etdirilməsi Azərbaycanda turizm günlərinin sayının artması deməkdir. 10 il bundan əvvələ baxıqdə vəziyyət fərqli idi. Bu gün həmin yerlərdə abadlaşdırma işləri gedir. Hazırda "Naftalan" və "Duzdağ"da sözün həqiqi menasında dünya standartlarına cavab verən mehmanxanalar var.

Əlavə olaraq, Bakıda iyun ayının 17-dən 19-dək keçirilən Avropa Quran-Pri "Formula-1" kimi idman növü dünyada Azərbaycanın populyarlığını daha da qaldıracaq. "Formula-1" geniş qlobal səhnədə müzakirə olunur və Azərbaycan idman azarkeşləri üçün bu meqə tədbirin təşkilatçısı kimi istinad edilir.

Azərbaycanda bələ möhtəbər beynəlxalq tədbirlərin keçirilməsi ilk dəfə deyil. Məsələn, Azərbaycanda ötən il 49 ölkədən altı idmançının iştirak etdiyi ilk Avropa oyunu keçirilib.

Azərbaycanın, ölkəmizdə keçirilən bütün əvvəlki beynəlxalq yarışlarda olduğu kimi, "Formula-1" də uğurlu olacağını və bütün dünyaya sülh, sevgi və dillərənəsi harmoniyani bir mesaj kimi göndərəcəyini əminliklə ifadə edə bilərəm. "Formula-1" Azərbaycanın idman sənayesinin yüksəlməsinə təkan verecek və Azərbaycanda avtomobil biznesinin inkişafına müsbət təsir göstərəcək.

Əlibala MƏHƏRRƏMZADƏ,
"Caspian Audit Company"
MMC-nin Baş direktoru,
professor, iqtisad elmləri doktoru.

